

ЗАТВЕРДЖЕНО

Протокол засідання Вченої ради
комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

від 16 квітня 2024 року № 7

Введено в дію 16 квітня 2024 року
Наказ ректора
Хортицької національної академії
від 16 квітня 2024 року № 90/од

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

З ФІЛОСОФІЇ

для здобуття третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальностей:

016 Спеціальна освіта освітньо-наукової програми **Спеціальна освіта**

053 Психологія освітньо-наукової програми **Психологія**

для вступників на основі освітньо-кваліфікаційного рівня

«спеціаліст», освітнього рівня «магістр»

Запоріжжя
2024

Укладач:

Леощенко Д.І., кандидат філософських наук, старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Рецензент:

Бутченко Т.І., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціальної філософії та управління Запорізького національного університету.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Розділ І. Зміст розділів та тем дисципліни, що увійшли до вступного випробування.....	5
Розділ ІІ. Орієнтовний перелік питань до вступного випробування.....	8
Розділ ІІІ. Критерії оцінювання.....	10
Список рекомендованої літератури.....	12

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування з дисципліни «Філософія» на третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти для здобуття наукового ступеня доктор філософії PhD складена відповідно до правил прийому КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія». Програма розроблена на основі навчальних планів підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «Доктор філософії», а також «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (постанова Кабінету Міністрів України № 502 від 19.05.2023 р.)

Метою вступного випробування є визначення рівня методичної, теоретичної та міждисциплінарної підготовки вступників, відповідності знань, умінь і навичок вимогам навчання в аспірантурі за обраним напрямом та виявити схильність до здійснення пошукової діяльності з використанням ефективних методів досліджень.

Завдання програми – дати вступникам уявлення про необхідний об’єм і зміст розділів і тем, які необхідні для вивчення та підготовки до вступного іспиту.

Вступне випробування проводиться у формі усного екзамену дистанційно в режимі відео-конференції із застосуванням конференц-зв’язку Zoom. До комплексу вступного випробування входять 30 білетів, кожен з яких складається з трьох питань. Два перші питання відносяться до загальнотеоретичних розділів філософії, третє питання стосується матеріалу з історії філософії.

У ході випробування перевіряється наявність у вступників таких необхідних навичок:

- розуміння потреби реалізації філософської культури в процесі власної професійної діяльності в обраній науковій спеціальності;
- володіння спеціальною філософською термінологією, категоріально-понятійним апаратом;
- вміння вести філософський діалог та філософський диспут.

При цьому вступники мають знати:

- предмет філософії та коло її проблем;
- етапи розвитку світової філософії, історію виникнення та розвитку вітчизняної філософської думки;
- розуміти особливості філософського способу мислення, визначення фундаментальних філософських категорій зі сфер онтології, аксіології, праксеології та діалектики;
- засвоїти головні положення таких розділів філософії, як онтологія, гносеологія, філософська антропологія та соціальна філософія.

На основі цих знань у вступників повинні бути сформовані такі вміння:

- критично і творчо мислити, вільно та раціонально оперуючи філософськими категоріями, синтезувати набуті знання з фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світорозуміння;
- засвоївши специфіку філософського осягнення дійсності, сформувані на основі ґрунтовного знання філософії самостійний стиль мислення;

- визначати власну позицію й аргументовано відстоювати власне світобачення, застосовуючи набуті філософські знання при аналізі будь-яких аспектів об'єктивної реальності та нагальних проблем сьогодення.

Критерії оцінювання знань вступників на фаховому випробуванні визначаються за шкалою ЄКТС.

РОЗДІЛ І. ЗМІСТ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ, ЩО УВІЙШЛИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Тема 1. Філософія, коло її проблем та її співвідношення зі світоглядом. Основні напрямки філософії.

Світогляд, його аспекти та рівні. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, філософський, науковий. Філософія як теоретична основа світогляду. Об'єкт і предмет філософії. Основні функції філософії: світоглядна, методологічна, критична, комунікативна, прогностична.

Соціальна спрямованість філософського знання. Духовно-творча природа філософії. Гуманістичний зміст філософії.

Проблема «основного питання» філософії. Співвідношення матеріального і духовного, матеріалізм та ідеалізм (об'єктивний, суб'єктивний), дуалізм. Актуальність «основних питань філософії».

Тема 2. Методи філософського пізнання. Діалектика та її альтернативи. Закони та категорії діалектики

Діалектика: первинне значення та її сучасний зміст; принципи «всезагального зв'язку» та «взаємодії». Історична генеза діалектики та її форми.

Альтернативи діалектики. Метафізика: зміст поняття та її альтернативність діалектиці як способу мислення. Синергетична концепція розвитку процесів та систем, що самоорганізуються.

Закон як особливий тип зв'язку. Закон єдності та боротьби протилежностей. Закон взаємного переходу кількісних та якісних змін. Закон заперечення заперечення.

Універсальні зв'язки буття: явище та сутність; одиничне та загальне. Структурні зв'язки: частина та ціле; форма та зміст. Зв'язки детермінації: випадковість та необхідність; можливість та дійсність.

Тема 3. Теоретичні основи онтології.

Буття та його філософський зміст, основні форми буття.

Матерія та її властивості. Форми і спосіб існування матерії та їх співвідношення. Єдність простору, часу, руху. Поняття руху в контексті категорій абсолютного і відносного, рух і спокій. Розвиток.

Свідомість та її властивості. Структура свідомості: емоції, мислення, пам'ять, воля. Свідоме та несвідоме. Соціальна природа свідомості. Роль праці, спілкування та мови в процесі формування свідомості.

Тема 4. Гносеологія (епістемологія) – теорія пізнання.

Пізнання як особливий вид діяльності. Структурні складові пізнавальної діяльності (об'єкт, суб'єкт, знання).

Структура знання. Чуттєвий і раціональний рівні пізнання. Форми чуттєвого відображення (відчуття, сприйняття, уявлення). Абстрактне мислення та його форми: поняття, судження, висновки.

Осягнення істини як мета пізнавального процесу. Істина абсолютна і відносна, об'єктивність істини, принцип конкретності істини. Істина і хибність. Критерії істини.

Специфіка наукового пізнання та його методи (спостереження, вимірювання, експеримент, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, моделювання). Форми наукового пізнання: ідеї, проблеми, гіпотези, концепції, теорії. Наука та її роль у суспільстві.

Тема 5. Основи соціальної філософії.

Поняття «суспільство» та його багатозначність. Специфіка соціального пізнання: необхідність врахування суб'єктивного фактору, історичність соціального пізнання, обмеженість застосування методу експерименту.

Можливості прогнозування суспільного розвитку, футурологія як прогнозування майбутнього людського суспільства. Основні методи соціального прогнозування: екстраполяція, історична аналогія, моделювання, сценарії майбутнього.

Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку. Проблема ролі видатних історичних особистостей.

Тема 6. Філософська антропологія.

Філософська антропологія як вчення про людину. Сутність людини. Єдність біологічного і соціального.

Філософія особистості. Зміст понять «людина», «індивід», «індивідуальність». Особистість як інтегральна соціальна якість індивіда.

Соціалізація як процес входження індивіда в соціум. Первинна і вторинна соціалізація. Агенти соціалізації та їх роль на її різних етапах і стадіях.

Діалектика процесу соціалізації: тенденції інтеріоризації та екстеріоризації.

Тема 7. Філософія Стародавності.

Загальна характеристика філософії Стародавнього Сходу на прикладах провідних ідей та напрямків філософської думки Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю.

Антична філософія та своєрідність її розвитку за часів докласичного, класичного та пізньоантичного періодів. Розвиток матеріалістичних уявлень у докласичній античній філософії: мілетська та ефеська школи, атомізм Демокрита.

Діяльність софістів і Сократа як початок класичного етапу розвитку античної філософії. Філософські системи Платона та Аристотеля.

Характеристика елліністичної філософії (кінізм, стоїцизм, епікуреїзм).

Тема 8. Філософія Середньовіччя та Відродження.

Періодизація середньовічної філософії та її характерні риси: теоцентричність, схоластичність, протистояння реалізму та номіналізму, проголошення свободи волі середньовічної філософії та її. Зміст філософських поглядів представників патристики та схоластики: А. Августин та Ф. Аквінський.

Філософський зміст доби Відродження. Гуманізм «південного» Відродження, натурфілософія та нове природознавство. Реформація як складова Відродження. Зміст соціально-філософської концепції Ж. Кальвіна та Н. Макіавеллі.

Тема 9. Філософія Нового часу та доби Просвітництва.

Наукова революція XVII ст. та формування нової парадигми філософування. Характерні риси філософії Нового часу. Проблема методу пізнання у філософії Ф. Бекона і Р. Декарта. Емпіризм і раціоналізм. Соціально-політичні погляди філософів Нового часу.

Особливості та значення німецької класичної філософії, історичні передумови її виникнення. Теорія пізнання та етичні погляди І. Канта. Філософські ідеї Й. Фіхте та Ф. Шеллінга. Філософська система та діалектика Г. Гегеля. Матеріалізм і гуманізм філософії Л. Фейєрбаха.

Тема 10. Становлення та розвиток філософської думки в Україні.

Розвиток філософської думки за часів Київської Русі. Філософія українського Відродження та Просвітництва.

Оригінальність філософської концепції «українського бароко» Києво-Могилянської академії та філософії «кордоцентризму» Г. Сковороди і П. Юркевича.

Українська філософія XIX – XX ст.

Тема 11. Сучасна світова філософія.

Плюралізм течій сучасної філософії. Критичний перегляд принципів і традицій класичної філософії кін. XIX – поч. XX ст. Проблема раціонального та ірраціонального.

Філософські проблеми психоаналізу.

Екзистенціальна філософія (А. Камю, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс, Х. Ортега-і-Гассет).

Проблема знання і мови у філософії, позитивізм та неопозитивізм.

Феноменологія як різновид сучасної філософії пізнання (Е. Гуссерль).

Герменевтика Г. Гадамера.

Постмодернізм як постнекласичний філософський напрям.

РОЗДІЛ II. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Світогляд та його аспекти. Філософія та її співвідношення із світоглядом.
2. Рівні світогляду.
3. Історичні типи світогляду.
4. Основні напрямки філософії. Матеріалізм, ідеалізм, дуалізм.
5. Об'єкт і предмет філософії. Основні функції філософії.
6. Буття та його філософський зміст, основні форми буття.
7. Матерія та її властивості.
8. Форми та спосіб існування матерії.
9. Свідомість та її властивості.
10. Структура свідомості. Свідоме та несвідоме.
11. Соціальна природа свідомості.
12. Проблема пізнання у філософії. Пізнання як особливий вид діяльності. Структурні складові пізнавальної діяльності (об'єкт, суб'єкт, знання).
13. Чуттєвий і раціональний рівні пізнання. Форми чуттєвого відображення. Абстрактне мислення та його форми.
14. Істина та її критерії.
15. Специфіка наукового пізнання та його методи і форми.
16. Наука та її роль у суспільстві.
17. Діалектика як теорія і метод філософського пізнання.
18. Метафізика. Редукція та редукціонізм.
19. Розвиток та його різновиди. Закон та закономірність.
20. Закон єдності та боротьби протилежностей.
21. Закон взаємного переходу кількісних і якісних змін.
22. Закон заперечення заперечення.
23. Синергетика як теорія самоорганізації складних систем.
24. Категорії діалектики: явище та сутність.
25. Категорії діалектики: одиничне та загальне.
26. Категорії діалектики: частина та ціле.
27. Категорії діалектики: форма та зміст.
28. Категорії діалектики: випадковість та необхідність.
29. Категорії діалектики: можливість та дійсність.
30. Людина. Особистість та індивідуальність.
31. Сутність людини. Єдність біологічного та соціального.
32. Соціалізація як процес входження індивіда в соціум. Первинна і вторинна соціалізація. Агенти соціалізації.
33. Етапи та стадії соціалізації. Діалектика процесу соціалізації: тенденції інтеріоризації та екстеріоризації.
34. Суспільство: сутність і специфіка пізнання.
35. Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку.
36. Соціальне прогнозування, його методи та різновиди.

37. Характерні риси давньосхідної філософії на прикладах провідних ідей та напрямків філософської думки Стародавньої Індії (джайнізм, йога, буддизм та ін.)
38. Характерні риси філософії Стародавнього Сходу на прикладах провідних ідей та напрямків філософської думки Стародавнього Китаю (конфуціанство, даосизм).
39. Загальна характеристика стихійного матеріалізму докласичної античної філософії.
40. Онтологічні та гносеологічні погляди Демокрита.
41. Загальна характеристика філософії софістів.
42. Зміст філософії Сократа.
43. Філософська система Платона.
44. Філософська система Арістотеля.
45. Загальна характеристика пізньоантичної філософії на прикладі однієї зі шкіл (кінізм, стоїцизм, епікуреїзм).
46. Характерні риси середньовічної філософії.
47. Періодизація середньовічної філософії та зміст періодів.
48. Основні положення релігійної філософії А. Августина.
49. Основні положення релігійної філософії Ф. Аквінського.
50. Філософський зміст доби Відродження.
51. Соціально-філософська концепція Н. Макіавеллі.
52. Філософський зміст Реформації.
53. Соціально-філософська концепція Ж. Кальвіна.
54. Філософія Ф. Бекона.
55. Філософія Р. Декарта.
56. Філософська система І. Канта.
57. Філософія Ф. Шеллінга.
58. Філософська система Г. Гегеля.
59. Філософія Л. Фейєрбаха.
60. Розвиток філософської думки за часів Київської Русі.
61. Філософія українського Відродження та Просвітництва.
62. Розробка аксіологічної проблематики представниками Києво-Могилянської академії.
63. Філософська система Г. Сковороди.
64. Філософія П. Юркевича.
65. Філософський зміст теорії психоаналізу.
66. Філософія позитивізму та неопозитивізму.
67. Філософська герменевтика як один із напрямків сучасної філософії.
68. Феноменологія як різновид сучасної філософії пізнання.
69. Філософія екзистенціалізму як один із напрямків сучасної філософії.
70. Ситуація постмодернізму в сучасній філософії.

РОЗДІЛ III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Загальна оцінка результатів виконання завдання є комплексною і враховує здатність вступника викладати матеріал логічно і послідовно з демонстрацією філософського мислення та застосувати філософські знання і методи у конкретних ситуаціях.

Під час оцінювання успішності вступника мають бути враховані наступні критерії:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення матеріалу;
- культура мовлення;
- впевненість, емоційність та аргументованість відповіді;
- використання під час відповіді додаткової інформації;
- уміння аргументувати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, навчальну інформацію, робити висновки.

Для визначення ступеня оволодіння вступником навчального матеріалу використовуються наступні рівні досягнень вступників за двохсотбальною шкалою оцінювання.

A (високий рівень) – вступник дає повну відповідь на питання білету; вільно володіє навчальним матеріалом; демонструє глибокі знання з різних розділів програми; логічно та послідовно викладає навчальний матеріал; демонструючи знання отримані як з основної, так і з додаткової літератури; уміє аргументувати свою думку; демонструє власну світоглядну позицію; проявляє творчий підхід під час розкриття питань. Відповідь характеризується здатністю тісно пов'язуватися теоретичне знання філософських теорій з дискурсивною практикою розуміння та викладання філософських знань, раціональним використанням філософського знання щодо аналізу історико-філософської традиції та сучасності.

B (достатній рівень) – вступник дає повну відповідь на питання білету; володіє значним обсягом навчального матеріалу, не допускає істотних недоліків у відповіді на запитання стосовно головних філософських термінів та головних філософських концепцій; викладає свої думки логічно та послідовно, проте допускає окремі несуттєві неточності; демонструє здатність до аналізу та узагальнення; вміє робити висновки проте має певні труднощі з їх аргументуванням, а тому уникає висловлювання власної позиції; практичні завдання виконує переважно на продуктивно-репродуктивному рівні, демонструючи сформованість практичних умінь та навичок.

C (достатній рівень) – вступник не допускає істотних недоліків у відповіді на запитання стосовно головних філософських термінів та головних філософських концепцій, в цілому логічно та раціонально обґрунтовує послідовність своїх думок; володіє певним обсягом навчального матеріалу на репродуктивному рівні, проте допускає окремі суттєві помилки та неточності, немає достатніх умінь для самостійного узагальнення; має труднощі щодо формулювання висновків та їх аргументування.

D (задовільний рівень) – вступник володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, демонструючи знання лише основного матеріалу без його деталізації; допускає недоліки у використанні філософських термінів та концепцій; нездатний до аналізу та узагальнення філософських проблем. Викладає матеріал непослідовно, демонструє часткові уміння аналізу навчального матеріалу, але має значні труднощі з його узагальненням та формулюванням висновків, не вміє їх аргументувати, не виявляє самостійності думки, власної позиції.

E (задовільний рівень) – вступник володіє навчальним матеріалом частково, допускає суттєві помилки з визначенням взаємовідношень в системі філософських знань, не спроможний співвідносити різні філософські знання, філософські теорії та концепції і давати їм оцінку. Викладає матеріал непослідовно та нелогічно, не володіє навичками аналізу навчального матеріалу, не вміє його узагальнювати, робити висновків та аргументувати їх, не висловлює власної думки.

F (низький рівень) – вступник не володіє навчальним матеріалом, не знає значної частини програмного матеріалу, основних понять з філософії, погано розуміє взаємовідношення у системі філософських знань, філософських теорій та концепцій, відмовляється від відповіді або відповідає не за змістом питань.

Прохідний бал за іспит дорівнює 150 балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати вступник за кожним запитанням складає:

Запитання № 1 – 35 балів

Запитання № 2 – 35 балів

Запитання № 3 – 30 балів

національна шкала	«5» відмінно	«4» добре		«3» задовільно		«2» незадовільно
шкала академії	190–200	182–189	175–181	160–174	150–159	100–149
шкала ЄКТС	A	B	C	D	E	F

Якщо вступник під час вступного випробування набрав від 100-149 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до Хортицької національної академії.

Оцінювання рівня знань вступників проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань вступників виводиться за результатами обговорення членами комісії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія: підручник. Харків : Право, 2018. 432 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2019/Filosofia_2013_uchebник.pdf (дата звернення: 20.02.2023).
2. Основи філософії: навч. посіб. / Сандюк Л. О. та ін.; за ред. М. Ф. Шмиголя. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 412 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shmyhol_Mykhailo/Osnovy_filosofii.pdf (дата звернення: 20.02.2023).
3. Філософія: навч. посібник / Вільчинський Ю. М. та ін. Київ : КНЕУ, 2019. 368 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vilchynskiy_Yurii/Filosofia.pdf? (дата звернення: 20.02.2023).
4. Філософія: підручник / Бліхар В. С та ін. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4251/1/%D0%91%D0%BB%D1%96%D1%85%D0%B0%20%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.02.2023).

Додаткова

5. Крالیук П.М. Історія філософії України : підручник. Київ: КНТ, 2015. 652 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kraliuk_Petro/Istoriia_filosofii_Ukrainy.pdf (дата звернення: 20.02.2023).
6. Киричок О.Б. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Полтава : РВВ ПДАА, 2010. 381 с. URL: https://databasefed.ucoz.ua/Kurs1/kaf_philosophidruchkirychok.pdf (дата звернення: 20.02.2023).
7. Філософія: Навчальний посібник / Губерський Л. В. та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. Київ : Вікар, 1997. 584 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Nadolnyi_Ivan/Filosofia/ (дата звернення: 20.02.2023).
8. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. 742 с. URL: <https://chtyvo.org.ua/literature/naukova/15623-filosofskij-enciklopedichnij-slovník.html> (дата звернення: 20.02.2023).
9. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С., Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. Київ : КНТ, 2016. 396 с. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FKhamitov_Nazip%2FIstoriia_filosofii_problema_liudyny_ta_ii_mezh_Vstup_do_filosofskoi_antropolohii_iak_metaantropolohi.pdf (дата звернення: 20.02.2023).

